PEDAGOGIKA MULOQOTNING O’QUVCHI SHAXSIGA TA’SIRI

Isoqjonova Sabina Rustam qizi
Chirchiq Davlat Pedagogika Unverseteti
Surdopedagogika yo’nalishi talabasi
sabinaisoqjonova008@gmail.com
Yaxshiboyeva O’giloy G’ulom qizi
Yaxsheboyevaogiloy171@gmail.com
Zayniddinova Xonzoda Zavqiddin qizi
xonzodazavqiddinova@gmail.com
“Psixologiya”kafedrasi o’qituvchisiIlmiy raxbari
Abduqodirova Dilobarbonu Erkinovna
https://doi.org/10.5281/zenodo.24369306

Annotatsiya. Ushbu maqolada (tezisda) ta’lim-tarbiya jarayonining markaziy bo‘g‘ini hisoblangan pedagogik muloqotning o‘quvchi shaxsi rivojlanishiga ko‘rsatadigan ko‘p qirrali ta’siri tahlil qilingan. O‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlarning shaxs dunyoqarashi, hissiy-emotsional barqarorligi, o‘quv motivatsiyasi hamda bilish faolligini shakllantirishdagi o‘rni yoritib berilgan. Shuningdek, demokratik va avtoritar muloqot uslublarining o‘quvchi psixologiyasiga ijobiy va salbiy ta’sir mexanizmlari qiyosiy o‘rganilib, sinfda sog‘lom psixologik muhit yaratish hamda kommunikativ madaniyatni rivojlantirish bo‘yicha amaliy xulosalar keltirilgan.
Kalit so’zlar: Pedagogik muloqot, o‘quvchi shaxsi, psixologik muhit, o‘quv motivatsiyasi, kommunikativ madaniyat, empatiya, demokratik uslub, bilish faolligi, shaxslararo munosabatlar.

Kirish

Zamonaviy ta’lim tizimining bosh maqsadi nafaqat o‘quvchilarga muayyan bilim, ko‘nikma va malakalarni berish, balki har tomonlama yetuk, mustaqil fikrlaydigan, ijtimoiy faol va ma’naviy barkamol shaxsni tarbiyalashdan iboratdir. Ushbu murakkab va ko‘p qirrali jarayonning samaradorligi bevosita o‘qituvchi hamda o‘quvchi o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlar tizimiga, ya’ni pedagogik muloqotning qay darajada to‘g‘ri tashkil etilganligiga bog‘liq.

Pedagogik muloqot — bu shunchaki axborot almashish vositasi emas, balki ta’lim-tarbiya jarayonining asosiy harakatlantiruvchi kuchi, o‘quvchining ichki dunyosiga kirib borish va uning shaxsiy salohiyatini ro‘yobga chiqarish mexanizmidir. Ta’lim jarayonida o‘qituvchi tomonidan tanlangan muloqot uslubi o‘quvchining o‘ziga bo‘lgan ishonchi, o‘quv motivatsiyasi, hissiy-emotsional holati hamda tengdoshlari bilan bo‘ladigan munosabatlariga chuqur ta’sir ko‘rsatadi.

Bugungi kunda ta’limni insonparvarlashtirish va demokratlashtirish sharoitida an’anaviy avtoritar yondashuvlardan voz kechib, o‘zaro hurmat, hamkorlik va empatiyaga asoslangan dialogik muloqotni yo‘lga qo‘yish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shu bois, pedagogik muloqotning o‘quvchi shaxsi shakllanishiga ko‘rsatadigan psixologik va pedagogik ta’sir mexanizmlarini chuqur o‘rganish, uning ijobiy jihatlarini rivojlantirish hamda salbiy oqibatlarining oldini olish zamonaviy pedagogika va psixologiya fanining eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Asosiy qism

Pedagogik muloqot o‘qituvchi va o‘quvchilar o‘rtasida ta’lim-tarbiya jarayonida yuzaga keladigan, muayyan pedagogik maqsadga yo‘naltirilgan kasbiy muloqot shaklidir. Uning o‘quvchi shaxsiga ta’siri

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

ko‘p qirrali bo‘lib, o‘quvchining intellektual, emotsional va ijtimoiy rivojlanishini bevosita belgilab beradi.

Shaxsiy rivojlanish va "Men-konsepsiyasi"ning shakllanishi O‘quvchi shaxsining shakllanishida o‘qituvchining unga beradigan bahosi va munosabati hal qiluvchi ahamiyatga ega. Kichik maktab yoshidan boshlab o‘smirlik davrigacha o‘qituvchi bola uchun asosiy obro‘li shaxs (referent shaxs) hisoblanadi. Pedagogning samimiy, adolatli va qo‘llab-quvvatlovchi muloqoti o‘quvchida ijobiy "Men-konsepsiyasi"ni, ya’ni o‘z qadr-qimmatini anglash va o‘z kuchiga ishonch tuyg‘usini shakllantiradi. Aksincha, doimiy tanqid, kamsitish yoki befarqlik bolada o‘ziga nisbatan past baho berish, xavotirlik va o‘z kuchiga ishonchsizlikni keltirib chiqaradi.

O‘quv motivatsiyasi va bilish faolligiga ta’siri Ta’lim jarayonidagi muloqot uslubi o‘quvchining bilimga bo‘lgan qiziqishini yo rag‘batlantiradi, yo so‘ndiradi. Dialogik va hamkorlikka asoslangan muloqotda o‘quvchi o‘zini ta’lim jarayonining teng huquqli subyekti sifatida his qiladi. O‘qituvchining muammoli savollar berishi, o‘quvchining har bir fikrini hurmat bilan tinglashi va xato qilishdan qo‘rqmaslik muhitini yaratishi bolada mustaqil va tanqidiy fikrlashni, ijodiy izlanishga bo‘lgan ichki motivatsiyani kuchaytiradi.

Kommunikativ madaniyat va ijtimoiylashuv O‘qituvchi o‘quvchilar uchun muloqot madaniyatining jonli namunasidir. O‘quvchilar pedagogning nutq madaniyati, tinglash qobiliyati, hissiyotlarini boshqarishi va nizoli vaziyatlarni hal qilish usullarini kuzatib, ularni o‘z xulq-atvoriga singdiradilar. Sog‘lom pedagogik muloqot sinfda o‘zaro hurmat, empatiya (boshqalarning his-tuyg‘ularini tushunish) va tolerantlik muhitini qaror toptiradi, bu esa o‘quvchilarning jamiyatga muvaffaqiyatli ijtimoiylashuvini ta’minlaydi.

Shunday qilib, pedagogik muloqotning samaradorligi o‘qituvchining kommunikativ kompetentligi, har bir o‘quvchining individual va yosh xususiyatlarini hisobga olishi hamda insonparvarlik tamoyillariga tayanishiga bog‘liqdir

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, pedagogik muloqot o‘quvchi shaxsini shakllantirish, rivojlantirish va ijtimoiylashtirishning eng muhim va ta’sirchan vositasidir. O‘tkazilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, ta’lim-tarbiya jarayonining muvaffaqiyati nafaqat o‘qituvchining kasbiy bilimlari darajasiga, balki uning o‘quvchilar bilan o‘rnata olgan psixologik aloqasi va muloqot madaniyatiga bevosita bog‘liq.

O‘zaro hurmat, ishonch va hamkorlikka asoslangan demokratik pedagogik muloqot o‘quvchida sog‘lom "Men-konsepsiyasi"ni shakllantiradi, uning ichki o‘quv motivatsiyasini oshiradi, mustaqil va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi hamda sinfda ijobiy psixologik muhitni yaratadi. Aksincha, avtoritar yoki befarq muloqot uslublari bolaning ruhiy salomatligiga salbiy ta’sir ko‘rsatib, unda ishonchsizlik, qo‘rquv va ta’lim jarayonidan begonalashuv hissini yuzaga keltiradi.

Shundan kelib chiqib, zamonaviy pedagogik amaliyotda quyidagi amaliy tavsiyalarga amal qilish maqsadga muvofiqdir:

Individual yondashuvni qo‘llash**:** Har bir o‘quvchining yosh, psixologik va shaxsiy xususiyatlarini inobatga olgan holda muloqot strategiyasini tanlash.

Faol tinglash va empatiyani rivojlantirish**:** O‘quvchining fikrini bo‘lmasdan, diqqat bilan tinglash va uning his-tuyg‘ularini tushunishga intilish.

Konstruktiv qayta aloqa feedback berish**:** O‘quvchining shaxsini emas, balki uning xatti-harakati yoki bajargan ishini xolis baholash, xatolarni o‘sish nuqtasi sifatida qabul qilishga o‘rgatish.

Kommunikativ kompetentlikni oshirish**:** O‘qituvchilarning o‘z nutq madaniyati, emotsional intellekti va nizolarni boshqarish ko‘nikmalarini muntazam ravishda takomillashtirib borishi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Umuman olganda, to‘g‘ri tashkil etilgan pedagogik muloqot nafaqat o‘zlashtirish samaradorligini oshiradi, balki kelajakda jamiyatning yetuk, komil va mas’uliyatli a’zosini tarbiyalashga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Azizxo‘jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: O‘zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg‘armasi nashriyoti, 2006. – 160 b.
2. G‘oziyev E.G‘. Umumiy psixologiya. Darslik. – Toshkent: O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2010. – 544 b.
3. G‘oziyev E.G‘. Muomala psixologiyasi. – Toshkent: Universitet, 2001. – 140 b.
4. Kan-Kalik V.A. Uchitelyu o pedagogicheskom obshchenii: Kniga dlya uchitelya. – Moskva: Prosveshcheniye, 1987. – 190 s.
5. Leontyev A.A**.** Pedagogicheskoye obshcheniye. – Moskva: Znaniye, 1979. – 48 s.
6. Muslimov N.A., Usmonboyeva M.H., Sayfurov D.M., To‘rayev A.B**.** Pedagogik kompetentlik va kreativlik asoslari. – Toshkent: Sano-standart, 2015. – 120 b.
7. Slastenin V.A., Isayev I.F., Shiyanov E.N**.** Pedagogika: Uchebnoye posobiye dlya studentov vysshikh pedagogicheskikh uchebnykh zavedeniy. – Moskva: Akademiya, 2002. – 576 s.
8. Xoliqov A.A. Pedagogik mahorat. Darslik. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2011. – 420 b.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.